

Még alig simultak el a parlamenti választások utóhullámai, az országgyűlési képviselők épphogy elfoglalták helyüket a parlamentben, a politikai csatározásokban megfáradt állampolgárt – a békés, demokratikus átalakulás újabb fontos mérföldköveként – ismét urnák elé szoltították. A helyhatósági választások tétje nagy volt, hiszen a választók nemcsak új személyekre, hanem (a tanácsrendszer romjain) egy másfajta közigazgatási rendszerre is.

A törvény értelmében a 10000 vagy ennél kevesebb lakosú településeken az ún. **kislistás** választási rendszerben választották a képviselőtestületek tagjait. Képviselők azok a jelöltek lettek, akiket a választókerület polgárainak 1 %-a jelölnek ajánlott, akik a megválasztható képviselők száma szerint a legtöbb szavazatot kapták (feltéve, ha a választópolgárok több mint 2/5-e szavazott).

Az egy választókerületet alkotó település önkormányzatának létszáma a település lélekszámától függően 3 és 13 között mozoghatott. A 10000 fő alatti települések a **polgármestert** is közvetlenül választották azok közül a jelöltek közül, akiket a választójogosultak 3 %-a jelölnek ajánlott, és akik a legtöbb szavazatot kapták (feltéve, hogy a választókerület választópolgárainak több mint 2/5-e szavazott, s megkapta az érvényes szavazatok több mint 1/4-ét).

A 10000-nél több lakosú településeken, így Heves megye 4 városában (Egerben, Gyöngyösön, Hatvanban és Hevesen) is, a szavazás két **szavazatos választási rendszerben** történt. A képviselők felét **egyéni választókerületekben**, másik felét **listákon** választották. Listát az a párt és társadalmi szervezet indíthatott, amelyik az egyéni választókerületek legalább 1/4-ében jelöltet állított. A polgármesterek személyéről a megválasztott új önkormányzati testületek döntöttek.

1. JELÖLÉS ÉS JELÖLTEK

A kampány első szakasza a jelölés időszaka volt, ami hivatalosan a szavazást megelőző 35. naptól a szavazást megelőző 18. napig tartott. A főbb tapasztalatok röviden a következőkben foglalhatók össze.

A választási kampány jelölési szakasza szinte minden jelentősebb pártnál augusztus végén, szeptember elején kezdődött. Megindult az ajánlási szelvények gyűjtése. A jelöltállítás a pártok számára különösebb problémát nem okozott. Csak 1–2 településről érkeztek bizonyos nehézségekről jelzések. Így például a KDNP megyei elnöke azt írta, hogy Pétervásárán „feltűnő tartózkodás észlelhető a politikai szerepléstől, így a jelöltállítás is nehézségekbe ütközött. Itt a koalíciós együttműködés sem zavartalan.”¹ Az MDF gyöngyösi szervezete egyik jelöltje számára egy tanítónő a tanulók üzenő füzetébe beírta a kért ajánló cédulákat. A párt helyi elnöksége „Nyilatkozat”-ban határozta el magát az akciótól.²

Sor került az első választási gyűlésekre, bemutatkozó találkozókra. Nyilvánosságra kerültek az első hírek különböző pártkoalíciókról, választási együttműködésekről. (Ezekre a „Választási kampány” fejezetben térünk majd ki.) Publikussá váltak a pártok választási programjai, nyilatkozatai, felhívásai is.

Pártok és elképzelések a kampány kezdetén

A kormánykoalíció pártjai az önkormányzati választásoknak igen fontos szerepet tulajdonítottak. A társadalmi és politikai rendszerváltás legjelentősebb állomásának (FKGP), a teljes rendszerváltás megvalósulásának tartották (MDF), amellyel elkezdődhet a valóságos jövőteremtés (KDNP), teljessé és befejezetté válik a rendszerváltás (FKGP).

A Heves megyei MDF szervezetek helyi programjai általában szervesen kapcsolódtak az MDF országos programjához. A kampány alaphangját Antall József miniszterelnök-pártelnök (kampányfőnökök előtt a kampánynyitó értekezleten elmondott) beszéde nagy vonalakban kijelölte. Rámutatott, hogy az ellenzék mindent meg fog kísérelni, hogy a kormányt és a koalíciót támadja. Már csak emiatt is szükséges, hogy az MDF és koalíciós partnerei tisztességesen versengve, de egymással egyeztetett stratégiát folytatva, közösen lépjenek fel. A kampányfőnököket arra buzdította, hogy a jelöltek ne csak a három pártból válasszák, hanem vegyék figyelembe az MDF mögött álló széles szimpatizáns rétegeket is. Fontosnak mondta a jelöltek szakértelmét és az MDF irányvonalának megfelelő gondolkodásmódját.

A jelöltek kiválasztása során a párt megyei szervezetei többnyire a rátermettséget, az alkalmasságot, s nem feltétlenül a párthovatartozást nézték. Ahol pedig a helyi érdek úgy kívánta, akár a volt tanácselnököt is támogatták. Nemcsak az FKGP-vel és a KNDP-vel működtek együtt, hanem például az SZDSZ helyi szervezeteivel is.

A KNDP még az MDF-nél is nagyobb súlyt helyezett a jelöltek magas erkölcsiségére. Ezt dr. Surján László miniszter – pártelnök is erőteljesen kiemelte Mosonmagyaróvárott tartott kampánynyitó beszédében, amelyben a kereszténység és európaiság eltérhetetlen kapcsolatát és a nacionalizmustól mentes nemzeti gyökerek ápolásának fontosságát hangsúlyozta.

A párt megyei programtájékoztatója is nyomatékosan alá húzta, hogy a KNDP (címerpajzsos jelvényében jelképbe sűrített) választási programjának eszmei háttere: „keresztény világnézet, önérzetes magyarságtudat, „aranykalászt” létrehozó értelmes, céltudatos munka”. Ezekre az elvekre építik a párt részletes programjának gyakorlati megvalósítását, mert : „A falak ereje nem a kőben van, hanem a védők lelkében”.³

Az FKGP megyei választási programjának már a legelső mondata leszögezte, hogy a párt keresztény értékrend alapján áll, a keresztény demokrácia eszmerendszerét vallja magáénak. Ennek megfelelően a jelölési szakaszban folyó politikai aprómunka, a kiválasztás és kiválasztódás alapszempontjai közé sorolták egyfelől a múlt és jelen megítélését, a politikai hovatartozás vélelmét, a világnézeti hovatartozást, a település társadalmi rendjében elfoglalt helyet, a képzettséget stb. Másrészt magától értetődőnek tartották, hogy a kisgazdák szoros és erősödő együttműködésben dolgoznak az MDF-fel és a KDNP-vel. A pártvezetés mindenkit arra szólított fel, hogy menjen el szavazni és – a rendszerváltás befejezéseként, rátermettségük, emberségük alapján – válassza meg a demokratikus önkormányzatok képviselőit.

Az SZDSZ szombathelyi választási gyűlésén Tamás Gáspár Miklós bírálta a kormány politikáját, s a leendő (nyilvános és a közösség ellenőrzése alatt működő) önkormányzatok tagjairól szólva rámutatott, hogy a helyi körülményeket jól ismerő, „mindenki számára megbízható, becsületes, a korrupt szellemtől mentes, tisztességes embereket válasszanak”, mert ez „még egy picivel a szakértelemnél is fontosabb”.⁴

Az SZDSZ Heves megyei szervezeteinek választópolgárokhoz intézett tájékoztatója szintén úgy ítélte meg, hogy a választásokon győztes koalíció elszalasztotta a történelmi pillanatot, hiszen az ország állapota rosszabb, mint a választások pillanatában volt. Az önkormányzati választások „új esélyt adnak a rendszerváltásnak. A központi hatalom akaratának és dilettáns intézkedéseinek csak egy erős, független és felkészült önkormányzat állhat ellen”.⁵

A FIDESZ parlamenti frakcióvezetője, Orbán Viktor a Tokaj-Hegyalja három városában rendezett politikai nagygyűlésen arra hívta fel a figyelmet, hogy „most ne a pártokat nézzék a választók”, hanem azt, hogy „szakmailag ki a legjobban megfelelő, köz-

tiszteletben álló, elismert személyiség, aki ... bírhatja a lakosság nagy többségének a bizalmát...”.⁶

Ennek megfelelően a FIDESZ Heves megyei szervezetei nem elsősorban azt hangsúlyozták, hogy a választópolgárok a FIDESZ jelöltjeire szavazzanak (noha fontos, hogy „minél több jelöltünk bekerüljön az önkormányzatba”, mert „sokkal jobb az, ha nem minket kormányoznak, hanem mi irányítjuk magunkat”), hanem, hogy minél többen menjenek el választani. Jelöltjeik egyébként nem csupán a FIDESZ-korosztályhoz tartoznak, mert a FIDESZ nemcsak a fiatalok érdekeit kívánja képviselni.

Szeptember 2-i választási felhívásukban azt is leszögezték, hogy olyan ellenzéki többségű önkormányzatra törekszenek, amellyel „talán ellensúlyozni lehetne a kormányzó koalíció... túlzottnak tűnő magabiztosságát.” Vagyis nem a hatalmat akarják, hanem a hatalom ellenőrzését. De a helyhatóságokat nem akarják pártcsatározások színterévé tenni. A felhívás arról is tájékoztatott, hogy sok helyen választási szövetségesük az SZDSZ, de akad, ahol az MDF-fel társulnak.⁷

Az MSZP országos vezetői is bírálták a kormányt, mert az az első száz nap alatt sem váltotta be a hozzáfűzött reményeket. A párt megyei szervezeteinek tájékoztatója óvott a hangulatkeltéstől, az ellenségeskedést szító kampányoktól. A jelöltek megítélése alapjának szintén a szakértelmet, az emberi tisztességet és a politikai felelősséget jelölték meg. A párttagokat és a szimpatizánsokat a választáson való részvételre és megfontolt szavazásra buzdították.

Az MDF és az SZDSZ egri pártprogramjait a Független Gondolkodók Egyesülete (FÜGE) „pártatlanul” értékelte. Eszerint a két párt tervezete „átfogó és részletes képet nyújt az elképzelésekről”, de „nem győznek meg arról, hogy a kidolgozóknak (tágabban: a pártoknak) egységes, összehangolt elképzelésük volna a megalakítandó önkormányzatról”.

Az SZDSZ összefoglaló anyaga analitikus, jól tagolt, őszinte, döntően megfelelő mélységű helyzetelemzést ad („bár ez néhol nem sikerült”). Az MDF tervezete több helyen megmarad az általánosságok, a vágyálmok szintjén. Fontos blokkoknál hiányzik a reális helyzetelemzés. „Önkormányzati jellegéhez képest túlságosan nyomon követhetők benne a központi kormányprogramok elvárásai, valamint a direktívákban való gondolkodás jegyei.” Ugyanakkor a helyi sajátosságok felvázolásakor „indokolatlan részletességre törekedtek...”.⁸

Pártkoalíciók, választási együttműködés

A Heves Megyei Hírlap szeptember eleji számaiban a nagy pártok mellett több más párt és szervezet is kifejtette nézeteit. Mindegyikük programismertetője tájékoztatott az általuk indított, illetve támogatott képviselő- és polgármesterjelöltekről, a koalíciós elképzelésekről stb.

A kampányidőszak egyik legnagyobb eredményének az tekinthető, hogy – az országgyűlési választásokhoz képest – látványosan megmozdult, politikailag aktivizálódott a „vidék” is. Az országos politikai pártok és szervezetek mellett (és ellen) több tucat alulról, demokratikusan létrejövő öntevékeny helyi „szerveződés” (szervezet, szövetség, egyesület, testület, társaság, stb.) alakult, hogy a helyi érdekeknek megfelelő jelölteket állítson vagy támogasson, hogy polgármestert válasszon a helyi önkormányzatok élére. Az együttműködési kapcsolatok egy része – különösen a falvakban – többnyire központi irányelvek nélkül épült ki, meglehetősen széles körben.

A választásokon jelölteket indító vagy támogató legfontosabb pártok, szervezetek, „szervezések” a következők voltak:

Pártok és pártjellegű szervezetek:

a DNYP, a FIDESZ, az FKGP, az FSZDP, a KDNP, az MDF, az MNP–NPP, az MSZDP, az MSZMP, az MSZP, az SZDSZ, a VP.

Ifjúsági, közművelődési, szakmai, sport stb. szerveződések:

az Agrárszövetség, a DEMISZ, az Eger és Vidéki Ipartestület, a Független Gazdakör, a Gyöngyös és Vidéke Ipartestület, Hatvan Város Közművelődési Egyesülete, a KIOSZ–Költségvetési Üzem, a Közéleti Fórum Gyöngyösoroszi Szervezete, a MÁV–Vámosgyörki Nyugdíjas Szervezete, a MISZ, a Mozgássérültek Heves Megyei Egyesülete, a Mozgássérültek Szervezete, a Parabola Társaság, a Recsk és Környéke Egyesült Ipartestület, a Szociáldemokrata Szövetség, a Tűzoltó Egyesület, a Vámosgyörki Sportegyesület.

Kisebbségi, nemzetiségi szerveződések:

a Cigány Kisebbség, a Cigányok Csoportja, a Magyar Cigányok Igazság Pártja, a Magyarországi Cigányok Demokratikus Szövetsége, a Magyarországi Cigányok Kulturális Szövetsége, a Magyarországi Cigányok Szociáldemokrata Pártja.

Faluszövetségek, faluközösségek:

a Tarnaórsi Faluszövetség, a Tenki Független Faluszövetség, a Sarudi Faluszövetség.

A jelöltek támogatására (a felsorolt pártokból, szervezetekből stb.) különféle **pártkoalíciók, választási együttműködések, szövetségek** szerveződtek szinte áttekinthetetlen gazdagságban. A pártok és szervezetek összefogását, választási együttműködését több összefüggő tényező motiválta: az érdekek és a célok azonosága vagy hasonlósága, az erők egyesítése a versengésben (a na-

gyobb siker és a nagyobb támogatottság megszerzésének reményében), a kormánypártok – ellenzéki pártok megoszlásból fakadó érdekek és elgondolások, a független jelöltek nagy száma, takarékosági szempontok stb.

A legelső szövetségek már nyáron létrejöttek. Az MDF, a KDNP és az FKGP füzesabonyi szervezetei például már júniusban szövetségre léptek, hogy a közös képviselőjelölteket és polgármesterjelöltjüket, dr. Pásztor Józsefet hatékonyabban támogathassák. A három kormánypárt Egerben (és máshol is) választási koalícióra lépett egymással. Közös egri polgármesterjelöltjük: Várkonyi György.

Egerben létrejött az SZDSZ, a FIDESZ, az EVI és az MZP választási szövetsége is dr. Ringellhann György független polgármesterjelölt támogatására. Ennek részeként az SZDSZ és a FIDESZ arról is megállapodott, hogy a 16 egri választókerületben melyik párt képviselőjelöltjei lépnek vissza a másik javára. (Ehhez hasonló megállapodásokat más koalíciók pártjai is kötöttek egymással.)

A választási koalíciók, a **választási együttműködés leggyakoribb változatai**, jellemzői Heves megyében a következőképpen összegezhetők. A 10000 lakos fölötti négy város közül Hatvanban nem alakultak pártkoalíciók a jelöltek támogatására. A jelzett városokban az MSZP csupán egyetlen esetben lépett együttműködésre más szervezettel: Eger egyik választókerületében egy jelölt támogatására a DEMISZ-szel fogott össze.

Egerben, Gyöngyösön és Hevesen összesen 13 pártösszefogás 42 jelöltet támogatott (lásd az 1–4. táblázatot):

- SZDSZ–FIDESZ–EVI–MZP: Egerben 1J jelölt
- MDF–KDNP: Egerben és Gyöngyösön 3–3 jelölt
- KDNP–MDF–FKGP: Egerben 5, Gyöngyösön 1 jelölt
- MDF–FKGP: Egerben és Hevesen 2–2 jelölt
- FKGP–MDF–KDNP: Egerben 1, Gyöngyösön 2 jelölt

- KDNP-FKGP: Egerben és Hevesen 1–1 jelölt
- KDNP-MDF: Gyöngyösön 2 jelölt
- MDF-KDNP-FKGP: Egerben 1 jelölt
- FKGP-KDNP: Hevesen 1 jelölt
- SZDSZ-FIDESZ: Gyöngyösön 1 jelölt
- FIDESZ-SZDSZ: Gyöngyösön 1 jelölt
- Szociáldemokrata Szövetség: Hevesen állított jelölteket.

A megye „nagyvárosaiban” tehát szigorúan érvényesült a kormánypártok – ellenzéki pártok megoszlás. Nem úgy a megye 300 – 10000 lakos közötti kistelepülésein, ahol a pártegyüttműködés legutóbbi változatai jöttek létre a helyi érdekeknek és erőviszonyoknak megfelelően. E koalíciók egy része fittyet hányt az előbb említett „kétpólusú” megoszlásra.

Az MDF például nemcsak koalíciós partnereivel működött együtt, hanem – 1 polgármesterjelölt és 2 kislistás jelölt támogatására – az SZDSZ-szel is. Hét képviselőjelölt támogatására a KDNP is összefogott az SZDSZ-szel. Az FKGP-MDF-KDNP-SZDSZ „nagykoalíció” 1 polgármesterjelölt és 10 kislistás jelölt mögé sorakozott fel. Tíz jelölt mögött az FKGP-MDF-SZDSZ, négy mögött pedig az FKGP-SZDSZ összefogás állt.

Az SZDSZ is együttműködött (külön-külön) a 3 kormánypárttal 1–1 polgármesterjelölt és 20 képviselőjelölt érdekében. Kuriozumnak számít, hogy Bélapátfalva MSZP-s polgármesterjelöltjét MSZP-SZDSZ-KDNP összefogás támogatta. MSZP-MSZMP-DEMISZ-VP összefogás állt 11 képviselőjelölt mögött. Egy jelölt érdekében az MSZMP az MSZP-vel is összefogott. Érdekes, hogy a FIDESZ és az MSZDP nem vette igénybe (12, illetve 9 jelöltje támogatása érdekében) más pártok segítségét. Füzesabonyban „Összefogással Füzesabonyért” elnevezéssel választási koalíció szerveződött.

Polgármesterjelöltek, valamint egyéni választókerületi és listás képviselőjelöltek

A megyei összesítő adatok szerint (6. táblázat) az önkormányzati választásokon összesen 406 önálló és 40 közös polgármesterjelölt, 2413 önálló és 403 közös kislistás jelölt, 351 önálló és 112 közös egyéni választókerületi jelölt, valamint 37 pártlista 357 jelöltje indult.

A legtöbb polgármesterjelöltje (8–8 fő) Istenmezejének és Bükkszéknak volt. Hét polgármesterjelölt indult harcba Adácson, Bodonyban, Parádon és Parádsasváron. Domoszlón, Ostoroson és Szücsiben viszont csak 1–1 jelölt indult a polgármesteri „báronyszékért”. A megye 114 kistépülése közül 47-ben kizárólag csak független polgármesterjelöltek versengtek egymással.⁹ A betölthető testületi helyek és a jelöltek arányait tekintve Kömlő állt az élen: itt 9 helyre 40-en pályáztak (14 független és 26 pártjelölt). A másik végletet Nagykökényes és Váraszó jelentette, ahol „csupán” 11 jelölt küzdött a 7 testületi helyért.

A Heves megyei jelöltek között a **függetlenként** indulók száma volt a legmagasabb. A polgármesteri tisztségre összesen 301 független jelölt pályázott. Kislistán 1422-en, egyéni választókerületben pedig 83-an indultak.

A **pártok** közül a legtöbb **polgármesterjelöltet** az MDF és az FKGP állította (35, illetve 33 főt), a legkevesebbet pedig az MSZDP és az MSZMP (2–2 főt). A KNDP-nek összesen 10 jelöltje volt, a FIDESZ-nek viszont csak 1 (azt is SZDSZ-szel közösen indította). Az MSZP kizárólag csak 9 önálló polgármesterjelöltet támogatott.

A legtöbb vidéki **kislistás jelöltet** (összesen 307-et) az FKGP vonultatta fel. A kisközségeket az MDF és az SZDSZ követte 257, illetve 215 fővel. A KNDP-nek 141 vidéki képviselőjelöltje volt. A FIDESZ 19 személyt támogatott, az MSZDP pedig csupán 9-et.

Eger 16 egyéni választókerületében 120 jelölt, a 10 párt által indított listákon 116 jelölt, összesen tehát 236 egyéni és listás jelölt indult. Gyöngyösön a 14 választókerületben és a 9 pártlistán $75 + 98 = 173$ jelölt kezdte meg a választási küzdelmet. Hatvanban a 165 jelöltből 78-an a 10 egyéni választókerületben indultak, 87-en pedig a 10 pártlistán. Hevesen a 10 egyéni választókerületben és a 8 pártlistán összesen $76 + 55 = 131$ személy neve szerepelt. (7. táblázat)

A megye „nagyvárosaiban” a legtöbb egyéni választókerületi jelöltet a kormánypártok vonultatták fel: MDF – 47, KDNP – 40, FKGP – 40 fő. E három párt és a FIDESZ esetében az önállóan és a más pártokkal közösen indított egyéni jelöltek aránya viszonylag egyensúlyban volt. Ugyanez az SZDSZ-nél $2/3 - 1/3$ volt az önállóan indítottak javára. Az MSZP a 36 egyéni jelöltjéből 35-öt önállóan támogatott.

A megyében összesen 16 párt és szervezet állított listát. (Lásd az 5. és 7. táblázatot) Egerben a parlamenti pártokon túl listás jelölteket állított a DNYP (5) és a DEMISZ (7); Gyöngyösön az MCIP (1) és a GYVI (13); Hatvanban a MHME (2) és a HVKE (5); Hevesen a Cigány Kisebbség (3) és a Szociáldemokrata Szövetség (7). A 3 kormánypárt és a 3 legnagyobb ellenzéki párt mind a 4 városban állított 1–1 önálló listát. Ugyanez nem sikerült az MSZDP-nek Gyöngyösön és Hevesen, de az MSZMP-nek sem Hevesen.

A 37 pártlistából tehát 29-et 8 országos párt állított 313 jelölttel. (Az összes listás jelölt száma 356 fő volt.) A legtöbb jelölt az MDF, az SZDSZ és a KDNP listáin indult. Érdekes, hogy a 3 MSZMP-s listán többen (29-en) szerepeltek, mint a FIDESZ 4 listáján (25 fő).

2. A VÁLASZTÁSI KAMPÁNY

Az önkormányzati választások kampánya az országgyűlési választásokhoz képest összességében sokkal csendesebb, nyugodtabb, mérsékeltebb hangvételű és tisztább volt. Plakátból és szórólapból is kevesebb fogyott, mint korábban.

Ebben minden bizonnyal közrejátszott, hogy a pártok kampánycélokra fordítható anyagi és pénzügyi keretei az előző hónapokban jórészt kimerültek. A parlamenti választások sok tapasztalattal szolgáltak, számos kérdésben tisztább, áttekinthetőbb helyzetet teremtettek. Körvonalazódott a pártok erőviszonya, kapcsolatrendszere és ideológiai arculata. A pártok is jól érzékelték azt, amit a megyei MDF választópolgárokhoz intézett levele úgy fogalmazott meg, hogy a választópolgár „elfáradt, a politizálásból elege van, bizalmát a nehézségek megtépázták, türelmetlen, jogosan elégedetlen”.¹⁰ Ilyen helyzetben a hűrt tovább feszíteni nem szabad, nem lehet. Fontos szempontként emelhető ki a pártoknak az önkormányzati választások téjéből fakadó megnövekedett felelősségérzete, s az ellenfél nagyobb tisztelete is. Az „önző” pártpolitikai érdekeket, a kicsinyes torzsalkodásokat tudatosan igyekeztek (többkevesebb sikerrel) korlátozni a legfontosabb cél: a rátermett emberekből álló új közigazgatás létrehozása érdekében.

Ebben a szellemben fogant az FKGP, KDNP és MDF egri szervezeteinek közös „nyilatkozat”-a, mely szerint: „senkit sem érhet hátrány tanácsi múltja miatt. Az új önkormányzat alapelvei a bürokráciamentesség, a megyeszékhely város feladatainak hatékony ellátása, melyhez jól képzett szakemberekre van szükség”.¹¹ Már a három koalíciós párt szeptember eleji egri felhívása és nyilatkozata is kijelentette, hogy a pártok csendes, korrekt légkörű, pozitív kampányra törekszenek, s az egyszerűbb, hatékonyabb és

takarékosabb választási kampány érdekében közös választási gyűléseket fognak rendezni Eger 16 egyéni választókerületében.¹²

Az elmondottakat jól példázza az MDF szeptember havi tájékoztatója is, amelyben – egyebek mellett – ez olvasható: „Az MDF Heves megyei szervezetei úgy szervezik a választási előkészületek hátralévő időszakát, hogy ne vegyék túlságosan igénybe a választók türelmét, ne okozzanak a szükségesnél több költséget. Ezért nincs most plakáterdő, ezért kevesebb a szóróanyag. Ezért fog össze a legtöbb településen több párt, és közös gyűlésen mutatják be jelöltjeiket”. Az állampolgárok kellő tájékoztatása érdekében a párt választási irodát és információs pavilont működtet, találkozókat, választási gyűléseket szervez meghívott előadókkal.

Ezekkel a megoldásokkal természetesen a többi párt és szervezet, valamint a független jelöltek is éltek, mint ahogy előszeretettel vették igénybe a tömegtájékoztatási eszközöket is.

Ugyanis a **tömegtájékoztatási eszközöknek** ezúttal is fontos szerepük volt a pártprogramok ismertetésében, a képviselő- és polgármesterjelöltek bemutatásában stb. A Heves Megyei Hírlap (meghatározott rend szerint) rendszeresen közölte a pártok és szervezetek felhívásait, tájékoztatóit. Figyelemmel kísérte a kampány menetét, közölte a jelöltek nevét, a pártlistákat, pártatlanul tudósított a fontosabb párthírekről, választási eseményekről. A Gyöngyösi Hírek választási mellékletben ismertette meg a helyi polgárokat a jelöltekkel, legfontosabb adataikkal. A gyöngyösi Prés több számában is részletes adatokat közölt a választás szinte minden helyi vonatkozásáról. Az Egri Városi Televízió szeptember 7-től műsoridejéből nagyobb teret szentelt a helyi választásoknak.

A választókkal való találkozásnak, a jelöltek népszerűsítésének, a programok kifejtésének más, közvetlenebb módjait, **különböző fórumait és rendezvényeit** is igénybe vették a Heves megyei pártok és szervezetek, illetve jelöltek. Ezek közül a fontosab-
bak a következők:

- emlékülés (a KDNP egri szervezete kezdeményezésére, Barankovics István emlékére);
- bemutatkozó találkozók, választási beszélgetések;
- programismertető, kampánynyitó, kampányzáró választói gyűlések, nagygyűlések (pártonként vagy közösen);
- fórumok (választói, vállalkozói, környezetvédelmi – SZDSZ; pedagógus, művelődéspolitikai, agrárpolitikai, munkástanács – MDF; fórum a válságkezelésről, munkanélküliségről – MDF);
- nyilvános viták (az SZDSZ, a FIDESZ kezdeményezésére);
- zenés, táncos, humoros rendezvények (polgári délután a Bojtorján együttessel, választási show Sas József szereplésével, kampányzáró buli – SZDSZ, MSZP, FIDESZ rendezésében);
- törzsasztal beszélgetés (SZDSZ jelöltekkel);
- választási pavilon (MDF);
- választási ügyelet (FIDESZ, MSZP);
- kampányzáró beszélgetések; stb.

A pártok legelső kampánynyitó rendezvényeire már augusztus végén – szeptember elején sor került. Az SZDSZ hatvani szervezete például a kampánynyitó rendezvényét augusztus 31-én tartotta, amelyen Tamás Gáspár Miklós SZDSZ-üggyvivő tartott előadást. Az említett példa is jelzi, hogy – akárcsak az országgyűlési kampány során – a pártok ezúttal is tudatosan törekedtek arra, hogy rendezvényeikre (s nem is csak a nagygyűlésekre) az országos vagy megyei politikai életben ismert személyiségeket, ún. „húzó neveket” hívjanak meg vendégnek vagy előadónak. Ezeken a fórumokon többnyire az illetékes párt(ok) polgármesterjelöltjei és egyéni képviselőjelöltjei is jelen voltak.

A pártok legismertebb vendégei, meghívottjai (a teljesség igénye nélkül):

MDF: dr. Horváth Balázs belügyminiszter (szeptember 26. Eger, választási nagygyűlés), dr. Balsai István igazságügyminiszter (szeptember 15. választási nagygyűlés), Sárossy László államtitkár (szeptember 8. Nagyréde, MDF–FKGP nagygyűlés), Beke Kata államtitkár (Eger, pedagógus fórum) és Szabó Tamás államtitkár (szeptember 28. Heves, fórum a kormány munkanélküliséggel és válság kezeléssel kapcsolatos koncepciójáról); Elek István országgyűlési képviselő (Egerfarms, Kerecsend, Noszvaj) és Pongrácz József országgyűlési képviselő (Erk, Tiszanána, Tarnaörs).

KDNP: dr. Surján László népjóléti miniszter, pártelnök (szeptember 15. Eger, Barankovics-emlékülés); Csépe Béla országgyűlési képviselő (Eger, konzultáció a vállalkozók részére).

FKGP: dr. Torgyán József pártfőügyész, parlamenti frakcióvezető (szeptember 8. Tófalú, Verpelét: nagygyűlések); dr. Somodi Miklós megyei elnök (Pétervására, választói gyűlés).

SZDSZ: dr. Dornbach Alajos, az országgyűlés alelnöke (Eger, SZDSZ–EVI választási fórum, Domoszló és környéke választási gyűlés), Kis János pártelnök (szeptember 8. Gyöngyös, észak-magyarországi találkozó), Tamás Gáspár Miklós SZDSZ-ügyvivő (augusztus 31. Hatvan, kampánynyitó rendezvény), Kőszeg Ferenc SZDSZ-ügyvivő (szeptember 28. Füzesabony, SZDSZ–FIDESZ választási nagygyűlés), Dolinszki Tamás az SZDSZ környezetvédelmi szakértője (szeptember 17. Gyöngyös, környezetvédelmi fórum); dr. Novák Rudolf országgyűlési képviselő (Gyöngyös, Füzesabony, Andornaktálya) és Komenczi Bertalan országgyűlési képviselő (Gyöngyös, Domoszló).

FIDESZ: Orbán Viktor parlamenti frakcióvezető (szeptember 15. Poroszló: választási nagygyűlés, Füzesabony: választói beszélgetés), Fodor Gábor választmányi tag, országgyűlési képviselő (szeptember 8. Gyöngyös, nagygyűlés; szeptember 22. Gyöngyös, vendégségben a FIDESZ helyi szervezeténél); Glattfelder Béla országgyűlési képviselő (Heves, bemutatkozó gyűlés) és Rockenbauer Zoltán országgyűlési képviselő (Gyöngyös, kampányzáró buli).

MSZP: Daróczi Zoltán országgyűlési képviselő (szeptember 19. Eger, művelődéspolitikai fórum), Nacsa János agráregyetemi tanár (szeptember 21. Eger, agrárpolitikai fórum).

MSZMP: Thürmer Gyula pártelnök (szeptember 23. Poroszló, választási gyűlés); dr. Vasas Joachim városi listavezető (Eger, választási gyűlés).

A **gyűlések és rendezvények helye** igen változatos volt: pártirodák, pártszékházak, iskolák, könyvtárak, napközik, művelődési házak, ebédlők, főterek, sportpályák és sportcsarnokok, szórakozóhelyek stb. Érdekes, hogy az SZDSZ egri – és részben gyöngyösi – képviselő- és polgármesterjelöltjei a választópolgárokkal való találkozások színhelyéül tudatosan szórakozóhelyeket választottak: presszókat, bárokat, sörözőket, éttermeket, büféket stb.

A **gyűlések látogatottsága** meglehetősen eltérő képet mutatott, egy-két tucat érdeklődőtől több száz főig terjedt. Néhány példa: Gyöngyösön egy napon rendezett gyűlést a FIDESZ és az MDF. A fiatal demokraták nagygyűlésén 600–700 érdeklődő volt jelen, míg az MDF gyűlése 50–60 embert vonzott. Teljesen megtelt például a poroszlói művelődési otthon a FIDESZ nagygyűlésén vagy az MSZMP választási gyűlésének alkalmával. Ez utóbbin

pártonkívüliek és más pártból érkezők is szép számmal jelen voltak.

Egyéb okok mellett a közelgő szüret is sok embert elvont a gyűlésekről (és a választásokról). Erre célzott dr. Balsai István miniszter az MDF gyöngyösi nagygyűlésén megállapítva, hogy „a párthívek ezúttal inkább a szüretnek, mintsem a politikának szentelték szabad idejüket”.¹³

A politikai pártok és szervezetek több településen **közös választási gyűléseket** tartottak, az egyéni választókerületi jelöltek számára például Gyöngyösön (és Hatvanban) körzetenként **fórumot** szerveztek. Az „Összefogással Füzesabonyért” koalíció közös gyűlésen mutatta be 2 polgármester- és 11 képviselőjelöltjét. Ugyanezt tette az SZDSZ és az MDF Mátradereszkén, az MDF és az FKGP Nagyrédén, az SZDSZ és a FIDESZ Füzesabonyban, az SZDSZ és az EVI Egerben stb. Füzesabonyban közös fórumon mutatkozott be az összes polgármester- és képviselőjelölt.

Az MDF kerecsendi szervezete is minden helybeli indulót meghívott programismertető gyűlésére. Thümmere Vilmos, az MDF-KDNP közös egri jelöltje nemcsak a választópolgárokat, hanem a többi jelölteket is invitálta. A kormánypártok helyi szervezetei és jelöltjei – nyilatkozatukhoz híven – közösen tartották gyűléseiket, a választói beszélgetéseket Egerben, Füzesabonyban és mást.

A kampányidőszak érdekes színfoltjai voltak a **nyilvános viták**, a különféle **vitafórumok**. Így például Várkonyi György, az MDF-KDNP-FKGP közös egri polgármesterjelöltje és az MDF listavezetője nyilvános vitára hívta ki az Egerben induló polgármesterjelölteket és a listavezetőket. A FIDESZ egri szervezete az egri önkormányzatról folytatott vitájára az MDF helyi szervezetét is meghívta.

Az SZDSZ megyei szervezete és a Heves Megyei Mezőgazdasági Szövetkezetek Érdekvédelmi Szövetsége közös vitafórumot

szervezett Egerben, Hatvanban, Besenőtelken és Gyöngyöspátán az SZDSZ és a többi párt mezőgazdasági programjának megismer(tet)ése céljából. Az egri fórumon az együttgondolkodás jegyében véleményt mondott dr. Farkas Gabriella (MDF), dr. Bánhidyi Péter (FKGP) és több meghívott tsz-elnök.

A választási kampánynak ezúttal is voltak bizonyos kinövésai: éles sajtóviták, személyeskedések, durva támadások, választási törvénysértések stb. Íme néhány:

Nagyvisnyó független polgármesterjelöltje a kampány tisztaságát kifogásolta rámutatván, hogy a helybeli tanácsnál tudatosan „trágyát szórnak a mustba”. Kiszivárgott ugyanis, hogy kik kire adják jelölésüket. Az egyik képviselőjelölt ennek kapcsán megfenyegetett valakit, hogy ha az a választásnál is Y-ra szavaz „ki lesz(el) nyírva!”.¹⁴

„Kádermentés Novajon” alcímmel az MDF helyi csoportja élesen támadta (a megyei lapban) a tanácselnököt, hogy a nyáron – úgy mond – azért hívatta össze a tanácsstagokat, hogy nyílt szavazással megszavaztassa (és megszavaztatta) kordedvezményes nyugdíjaztatását. A megtámadott levélben válaszolt.¹⁵

Azt beszéltek Markazon, hogy a kisközség polgármesterjelöltje nem feddhetetlen. Évekkel korábban a tanács adóügyi előadójaként csalt, és okiratot hamisított. Az ügy végére akkor a bíróság tett pontot. A gyöngyöspatai „kontyos rádió” is állandóan tudósított a 3 polgármesterjelölt versengéséről. Pro és kontra hangzotak el érvek: „életében még egy kapavágást sem tett”; „nem is élt itt 20 évig”; „a gerince helyén is pénztárca van” stb.¹⁶

Az SZDSZ vámosgyörki csoportja – polgármesterjelöltjének szeptember 13-ai hirtelen visszalépése miatt még aznap délután – új jelölt állítására kényszerült. Ezt a jelölést a helyi Választási Bizottság egyhangúlag elfogadta. A bizottság döntését viszont a Területi Választási Bizottság – a törvény betűire, illetve az „időntúli jelö-

lés” tényére hivatkozva – megváltoztatta, s a jelölést megsemmisítette.¹⁷

Az MDF és az FKGP helyi szervezete keményen megtámadta a nemrég alakult poroszlói faluközösség 3 független képviselőjelöltjét MSZMP-s múltjuk és kötődéseik miatt. (A 3 jelölt választott a vádakra.) Az egri MSZP-t választási ellenfelei hatalomátmentési kísérlettel vádolták. Kalmár Péter (a cikk írója, MSZP-s képviselőjelölt) szerint ez az ítélet túlzó, mert már nincsenek közöttük és körülöttük a „hatalom kegyeltjei” és átmentői, „mert ez a hatalom – mint a mesében: hol volt, hol nem volt.”¹⁸

Befejezésül megemlítjük, hogy még az önkormányzati választások kampányidőszakában is érkeztek hírek új pártalapszervezetek alakulásáról. Füzesabonyban FIDESZ-csoport alakult. A KDNP megyei elnöke pedig azt írta, hogy „tudomásunk van róla, hogy Poroszlón, Besenyőtelken és Mezőszemerén pártunk a közeljövőben szervezetet tud alakítani”.¹⁹

3. A HELYHATÓSÁGI VÁLASZTÁSOK KÉT FORDULÓJA

Az első forduló (1990. szeptember 30.)

Az önkormányzati választások 1. fordulójának egyik nagy meglepetése a választásokon való igen alacsony részvétel volt. Az előzetes várakozások – miszerint, ha az emberek közvetlen érdekeiről van szó, akkor nem lesznek, nem lehetnek közömbösek – nem igazolódtak. Heves megye településein ugyanis csupán a választók 53,8 %-a járult átlagban az urnákhoz, ami megfelelt az országos átlagnak. A megye 4 nagyvárosában még kisebb arányban mentek el szavazni: csak a választópolgárok 34,1 %-a élt választói jogával. Ez valamivel jobb volt, mint az országos 30 % körüli átlag.²⁰

Heves megye **kistelepülésein** végül is megválasztották a polgármesterek és képviselőtestületi tagok túlnyomó részét: összesen 931 képviselőt és 111 polgármestert. 112 településen volt érvényes a választás. (Az önkormányzati törvény értelmében érvényes a választás akkor, ha az állampolgárok legalább 40 %-a, vagyis 2/5-e elmegy szavazni.) Ecséden és Szücsiben a választás érvénytelen lett (mivel a választópolgároknak kevesebb mint 2/5-e szavazott). Parádon a polgármester-választás bizonyult érvényesből eredménytelennek (mivel a választópolgárok több mint 2/5-e szavazott ugyan, de egy jelölt sem kapta meg az érvényes szavazatoknak több mint az 1/4-ét). A felsorolt kistelepüléseken a 2. fordulóra maradt a döntés.

Az 1. forduló után felálló **kistelepülések képviselőtestületei** igen színes képet mutattak. A csaknem 60 %-os többséget jelentő függetlenek mellett különféle koalíciók, helyi társulások, pártok vagy pártjellegű tömörülések alkották a képviselőtestületeket. A megválasztott helyi képviselőkkel kapcsolatos fontosabb megyei összesítő adatok a következők: független képviselők: 615; SZDSZ és SZDSZ vezetésű koalíció képviselője: 57+12; MDF és MDF vezetésű koalíció képviselője: 54+10; FKGP és FKGP vezetésű koalíció képviselője: 45+17 fő; KDNP és KDNP vezetésű koalíció képviselője: 33+13; MSZP és MSZP vezetésű koalíció képviselője: 21+2; Agrárszövetség: 7; FIDESZ: 6; TFFSZ: 5; MSZMP és MSZMP vezetésű koalíció képviselője: 4+1; Tarnaörsi Faluszövetség: 4; Cigány Kisebbség: 4. A további több mint egy tucat szerveződés 21 képviselőt adott a helyi képviselőtestületekbe. (A fentiekre lásd a 8. és 9. táblázatot.)

A falvaktól és kisvárosoktól eltérően Egerben, Gyöngyösön, Hatvanban és Hevesen az 50 **egyéni választókerületből** csupán 13-ban lett érvényes és eredményes a választás. (10. és 11. táblázat) A városok közül a legnagyobb részvétlenség Hatvanban mutatkozott.

A 10 választókerületben egyetlen egyéni képviselői helyet sem sikerült betölteni.

Gyöngyösön a 14 választókörzetből csupán kettőben bizonyult érvényesnek és eredményesnek a szavazás. A polgárok 32,6 %-a járult átlagosan az urnák elé. Az 5. számú választó körzetben (belvárosi rész) a választók 49,3 %-a adta le voksát, s 414 érvényes szavazattal, a szavazatok 42,5 %-ával Keresztes György (KDNP) lett az első. A 14. sz. körzetben (Mátrafüred, Mátraháza, Kékestető) a választók 51,7 %-a szavazott. A legtöbb érvényes szavazatot, 170-et Nagy Gyula (FIDESZ) kapta. A 12. sz. választó körzetben volt legnagyobb az érdektelenség: itt csupán a szavazásra jogosultak 24,5 %-a adta le voksát.²¹

Heves város 10 egyéni választási körzetéből 5-ben koronázta siker az 1. választási fordulót. Összességében a város lakóinak mintegy 35 %-a ment el szavazni. A megválasztott egyéni képviselők: dr. Karniczki István MDF-FKGP (3. sz. körzet: 136 szavazat – 36,4 %), Fehér István MDF (4. sz. körzet: 196 szavazat – 45,7 %), Horváth László MDF (5. sz. körzet: 256 szavazat – 63,5 %), dr. Szabó János független (7. sz. körzet: 85 szavazat – 28,4 %), dr. Czákó Gábor független (10. sz. körzet: 129 szavazat – 43,7 %).

Eger 16 egyéni választókörzetéből 6-ban volt érvényes a helyhatósági választások 1. fordulója. A megválasztott képviselők sorrendben: 1. sz.: Herman István SZDSZ-FIDESZ-EVI-MSZP (443 szavazat, 34,8 %); 3. sz.: Balázs Mihály független (351 szavazat, 32 %); 5. sz.: Mészáros György SZDSZ-FIDESZ-EVI-MZP (397 szavazat, 33,7 %); 8. sz.: dr. Ringelhann György SZDSZ-FIDESZ-EVI-MZP (678 szavazat, 48,1 %); 9. sz.: Irlanda Dezső SZDSZ-FIDESZ-EVI-MZP (435 szavazat, 35 %); 10. sz.: dr. Molnár Miklós KDNP-MDF-FKGP (448 szavazat, 40,8 %).

A listás választás adatai (12. táblázat) még elszomorítóbb képet mutattak. Mivel a választáson résztvettek aránya átlagosan csupán 34,1 % volt, vagyis mivel nem érte el a törvényben előírt 40

%-ot, a megye mind a négy városában meg kellett ismételni a szavazást (beleértve azokat a – fent említett – választási körzeteket is, ahol érvényes és eredményes volt az egyéni választás).

A leadott szavazatok alapján az alábbi – jelzés értékű – sorrend alakult ki a városokban listát állító pártok és szervezetek között: 1. SZDSZ (21,76 %), 2. MDF (18,38 %), 3. FIDESZ (17,14 %), 4. KDNP (14,76 %), 5. MSZP (10,74 %), 6. FKGP (6,19 %), 7. MSZMP (4,88 %), 8. DNYP (1,88 %), 9. MSZDP (1,15 %), 10. HVKE (0,81 %), 11. GYVI (0,65 %), 12. DEMISZ (0,54 %), 13. Cigány Kisebbség (0,35 %), 14. Szociáldemokrata Szövetség (0,32 %), 15. MCIP (0,23 %), 16. MHME (0,22 %).

A sorrend persze (akár lényegesen is) eltérhetett ettől az egyes városokban. Gyöngyösön például így alakult: 1. FIDESZ (25,2 %), 2. KDNP (22,6 %), 3. MDF (14,3 %), 4. MSZP (12,7 %), 5. SZDSZ (11,7 %), 6. MSZMP (5,2 %), 7. FKGP (4,9 %), 8. Ipartestület (2,5 %), 9. MCIP (0,9 %).²²

Két forduló között

A pártok, illetve képviselők értékelhető véleményeire volt kíváncsi a Heves Megyei Hírlap munkatársa az 1. forduló után. Az MDF részéről nyilatkozó dr. Farkas Gabriella megyei szóvivő – miközben kifejtette, hogy nem szembesíthetők egymással a tavaszi országgyűlési és az őszi helyhatósági választások eredményei – nem az MDF vártnál gyengébb szereplését fájlalta, hanem azt, hogy érzése szerint „az emberek nem bíztak a politikában, nem érzik át a szabadság lehetőségét és felelősségét”. Azt is elismerte, hogy az 1. forduló eredményeire az országos problémák is rányomták a bélyegüket.

Dr. Molnár Miklós a KDNP egri társelnöke pártja szempontjából „tisztosnak mondható”-nak értékelte a kereszténydemokraták megyei eredményét, noha jobbra számítottak. A 2. forduló elé

is borúlátóan tekintett, mert az emberek megelégtették a sok szavazást. Az alacsony részvételnek szerinte összetett okai voltak: a rossz közhangulat, az ország rendkívül kedvezőtlen gazdasági-pénzügyi helyzete, a romló közbiztonság, a meddő sajtóviták, a lényegtelen parlamenti csatározások. Lényegében tehát ő is úgy ítélte meg, hogy a központi politika iránti bizalmatlanság, amelynek hiányosságait ráadásul az ellenzéki propaganda ügyesen ki is használta, kivetítődött a választásokra.

A FIDESZ megyei kampányfőnöke, Béres Tibor a párt sikerét ekképpen summázta: „az egyik szemünk sír, a másik pedig nem tudja, mit csináljon”. Örülnek eredményeiknek, de nagyon sajnálják, hogy ezek sok esetben érvénytelenné váltak. A 2. forduló előtt úgy látta, hogy az emberek bizalmatlanok, bizonytalanok és érdektelenek. Az okok sorában kiemelte, hogy az immáron negyedszer szavazó emberek úgy tartják, hogy a „nagypolitika” változásai nem értek el hozzájuk, sokan a parlamenti vitákat is meddő szócsatáknak kiáltják ki. Mindenesetre a FIDESZ kampánycélja változatlan marad – mondta a kampányfőnök: „a lényeg, hogy minél többen menjenek szavazni, és a legrátermettebb emberre adják voksukat”.

Weil Zoltán Iván egri SZDSZ-üggyvivő amellett, hogy örült az SZDSZ egri győzelmének, nem tartotta katasztrofálisnak a viszonylag alacsony részvételt, mert szerinte a 2. forduló lesz katasztrofális. Még kevesebben fognak elmenni szavazni. A távolmaradók „szavazása” az 1. fordulóban azt jelzi, hogy az emberek kormánypolitikába vetett bizalma elveszett, hitük a helyzet megváltoztatását illetően megrendült. Október 14-én az ellenzék még nagyobb sikerét, még jobb eredményét várta a – továbbra is szolid egri kampányt folytató – SZDSZ szóvivője.

Dr. Somodi Miklós, az FKGP megyei elnöke kevesellte a szavazási részvételi arányt, mert ők 47–50 %-ot vártak. Ugyanakkor a kisgazdák megyei szereplését „a várakozásnak megfelelő”-nek,

relatív előrelépésnek tartotta, mert – amikor a legtöbb kislistás jelöltet és községi polgármesterjelöltet indították – elsősorban a községekre számítottak. Nagyobb részvételi arány esetén szerinte az FKGP is jobban szerepelt volna. A kormánypártok koalíciós együttműködését jónak tartotta. A megyei elnök végül azt is kifejtette, hogy pártja számára a 2. forduló már nem lesz túl jelentős, mert mindössze 3 településen kell megismételni a szavazást. De azért a városokban is dolgozni fognak azért, hogy minél többen „menjenek el az emberek szavazni, támogassák a kormánykoalíció jelöltjeit”.²³

A választások 2. fordulójának napjáig a megye több városából érkeztek **hírek visszalépésekről**. Gyöngyösön a 9. sz. választóközvetben visszalépett Danyi Béláné, aki az 1. fordulóban az MCIP jelöltjeként csupán 2 %-nyi szavazatot kapott. Ezzel megszűnt pártjának listája is. A másik visszalépő a 13. sz. körzet független képviselőjelöltje, Balázs István volt.

Hatvanban október 14-e nyugodtan nevezhető a „visszalépések napjára”, hiszen 6 egyéni választóközvetben 13-an léptek vissza. Ezek: 1. sz. Balogh István független; 2. sz. Fehér István MDF, Fehér József független, Juhász Ferenc független, Maczkóné Dósa Erzsébet független; 5. sz. Csajkás László MDF; 7. sz. Laczkóné Kassa Mária független, Üsztöke József SZDSZ; 9. sz. Balogh Péter SZDSZ, Képes István független, Kiss György MSZDP, Zsákai András független; 10. sz. Bornemissza Péter MDF.

A második forduló (1990. október 14.)

Az önkormányzati választások 2. fordulójának igazi tétje a városokban volt, hiszen a **kislistás választást** csupán Ecséden és Szücsiben kellett megismételni. Mindkét településen érvényes és eredményes lett a forduló. A választópolgárok 22 %-a adta le voksát.

A 2 forduló összesített részvételi aránya 52,6 %-os lett a megye 114 településén. (8. táblázat)

Három faluban – 34,7 %-os részvétel mellett – megválasztották a **polgármestereket** is. Ecséden Bóta Lajosné független, Szücsiben Kulcsár Károly független, Parádon pedig Nagy Oszkár független jelölt lett a helyi képviselőtestület vezetője.

Mint ismeretes, a 4 város 50 **egyéni választókerületéből** 37-ben ismételték meg a szavazást. A választópolgárok szavazási kedve a borúlátó előrejelzéseket igazolta: immáron csupán 21,5 %-os volt. A két forduló összevont adatai is csak 27,8 %-os választási aktivitást mutatnak. Mindezek ellenére mind a 37 körzetben érvényes volt a választás (lásd a 10. és 11. táblázatot). Gyöngyös 9. sz. egyéni választókerületében azonban érvényesből eredménytelen lett, mert a legtöbb szavazatot elért egyéni jelöltek azonos számú szavazatot kaptak: dr. Ágai Ferenc (MDF–KDNP–FKGP) is, Somogyi Géza (FIDESZ) is egyaránt 258-at (27,1 %).²⁴ Itt időközi választásra kerül sor.

A **listás választás** során (lásd a 12., 13. és 14. táblázatot) a szavazók aránya 34,1 %-ról 29,1 %-ra csökkent, s összevontan is csupán 31,6 %-ra rúgott. Az eredmények az ellenzéki pártok előretöréséről tanúskodnak. A szavazatok 26,5 %-át a 4 városban az SZDSZ szerezte meg. Ezáltal összesen 11 listás mandátumhoz jutott az alábbi megoszlásban: Eger – 6, Hatvan – 3, Gyöngyös és Heves – 1–1. A szavazatok megoszlását tekintve 2. helyen az MDF végzett 20,5 %-kal, 9 képviselői listás mandátummal: Egerben – 3, Gyöngyösön, Hatvanban és Hevesen 2–2 mandátum. Harmadik a FIDESZ lett a szavazatok 19,1 %-ával. Kilenc mandátumból ötöt Gyöngyösön, kettőt-kettőt Egerben és Hevesen, egyet pedig Hatvanban szereztek a fiatal demokraták. A 4. helyen végzett KDNP-re a szavazatok 18,3 %-a esett, ami 9 képviselői mandátumot jelentett az alábbi megoszlásban: Gyöngyös – 4, Eger és Hatvan – 2–2, Heves – 1. Az MSZP a szavazatok 12 %-át nyerte el. Két-két mandátu-

mot Gyöngyösön és Hevesen, egyet-egyet pedig Egerben és Hatvanban szereztek a szocialisták. A sort az FKGP zárta a szavazatok 3,6 %-ával és 2 (Egerben és Hevesen kapott) listás mandátumával. További 10 párt, szervezet, egyesület és szövetség nem jutott mandátumhoz.

A két forduló végeredménye, értékelése

Az 1. fordulóban a megye kistéleplésein megválasztott 111 polgármester közül 87 a függetlenekhez tartozott, 7 az MDF, 5 az SZDSZ, 3 az MSZP, 2 a KDNP, 2 az FKGP, 1 pedig a TFFSZ jelöltje volt. Négy polgármester mögött az MDF, az SZDSZ, a KDNP és az FKGP által vezetett koalíció állt. A 2. forduló után tehát a 114 község élére került polgármester közül összesen 90 tartozott a függetlenekhez, 8 az MDF-hez, 6 az SZDSZ-hez, 3-3 az MSZP-hez, KDNP-hez és az FKGP-hez, 1 pedig a tenki faluszövetséghez. (9., 15. és 16. táblázat.) A Heves Megyei Hírlap október 2-i adatai szerint a régi tanácselnökök közül 39-en, más források szerint 43-an vagy 45-en polgármesterként is bizalmat kaptak. Közülük kb. 37 független színekben indult és győzött. Egyet-egyet az MDF, KDNP, FKGP, SZDSZ támogatott, kettő az MDF-FKGP, illetve az FKGP-MDF közös jelöltje volt. A független polgármesterek közül 9 korábban vb-titkárként, megbízott vb-titkárként (5+1 fő), kirendeltségvezetőként (1 fő), tanácsi főelőadóként (1 fő) és szakigazgatási szerv vezető helyetteseként (1 fő) tevékenykedett.

A két forduló során összesen 951 községi képviselőt választottak meg. (8. és 15. táblázat) Közülük 634 tartozott a függetlenekhez, 70 az SZDSZ-hez, 64 az MDF-hez, 62 az FKGP-hez, 46 a KDNP-hez, 23 az MSZP-hez, 7 az Agrárszövetséghez, 6 a FIDESZ-hez, 5 az MSZMP-hez, 34 képviselő pedig 17 egyéb szerveződéshez. A testületi tagoknak kb. 31 %-a korábban tanács tag volt, akiknek több mint 3/4-e független jelöltként indult.

A pártok és a pártkoalíciók **egyéni választókerületben** megválasztott képviselőinek száma (lásd a 10. és 11. táblázatot) a két forduló összesített adatai szerint: függetlenek – 10 fő; SZDSZ – 14 fő; KDNP – 9 fő; MDF – 9 fő; FIDESZ – 5 fő; MSZP – 2 fő. (Koalíció esetén a vezető párt kapta a mandátumokat.)

Az egyéni választókerületi képviselők megoszlása városonként:

Eger: – SZDSZ, SZDSZ–FIDESZ–EVI–MZIP: 9 képviselő
 – MDF, MDF–KDNP: 2 képviselő
 – KDNP–MDF–FKGP: 2 képviselő
 – FIDESZ: 2 képviselő
 – független: 1 képviselő.

Gyöngyös: – KDNP, KDNP–MDF: 4 képviselő
 – FIDESZ: 3 képviselő
 – MDF–KDNP, MDF–KDNP–FKGP: 2 képviselő
 – SZDSZ, SZDSZ–FIDESZ: 2 képviselő
 – független: 2 képviselő.

Hatvan: – KDNP: 3 képviselő
 – SZDSZ: 3 képviselő
 – független: 3 képviselő
 – MDF: 1 képviselő.

Heves: – MDF, MDF–KDNP: 4 képviselő
 – független: 4 képviselő
 – MSZP: 2 képviselő.

Heves megye 4 „nagyvárosában” az **egyéni választókerületi** és a **listás** választások eredményeként **összesen**: az SZDSZ 25, az MDF 18, a KDNP 18, a FIDESZ 14, az MSZP 8, az FKGP 2, a független jelöltek pedig 10 helyet szereztek a városi képviselőtestüle-

tekben. Az ellenzéki pártok képviselői – kormánypártok képviselői megoszlás tehát 47:38 volt (a gyöngyösi 9. sz. választókerület időközi választási eredménye nélkül).

Egerben egyértelmű volt az ellenzéki pártok fölénye, hiszen – a független képviselő nélkül – a 31 testületi helyből 20-at az ellenzéki pártok töltöttek be (SZDSZ – 15, FIDESZ – 4, MSZP – 1). Az MDF-nek 5, a KDNP-nek 4, az FKGP-nek pedig 1 képviselője volt a városi önkormányzatban.

Gyöngyösön, Hatvanban és Hevesen szinte teljesen kiegyenlítődték a kormánypártok és az ellenzék közötti erőviszonyok: 12:12, 8:8, 8:7. A mérleg nyelvének szerepét tehát bizonyos döntéseknél – feltehetően – a 2+3+4 független képviselő játszhatja majd.

A 2. forduló után néhány nappal a 4 városi képviselőtestületbe megválasztották a polgármestereket: a független dr. Ringelhann Györgyöt (SZDSZ–FIDESZ–EVI–MZP) Egerben, Keresztes Györgyöt (KDNP) Gyöngyösön, a pártonkívüli Szinyei Andrást (KDNP és FIDESZ) Hatvanban és dr. Hegedűs Györgyöt (MDF) Hevesen.

4. A KÉPVISELŐK ÉS A POLGÁRMESTEREK TÁRSADALMI JELLEMZŐI²⁵

A választások után a KSH Megyei Igazgatósága által kiküldött kérdőíveken az önkormányzati képviselők nemek szerinti megoszlására vonatkozó kérdésekre 802 férfi és 179 nő válaszolt. Az Agrárszövetség képviselői mindannyian férfiak. A nők aránya az átlagosnál jelentősen nagyobb az MSZMP és a KDNP testületi tagjainál, viszont jóval kisebb a FIDESZ/SZDSZ jelöltjeinél.

Az életkorra vonatkozó számok is nagy szóródást mutatnak. A képviselők átlagéletkora hozzávetőlegesen 47 év. Ennek megfelelően a „derékhatár” a 30–50 közöttiek alkotják. Őket az „ötvenesek” 17,7 %-ot kitevő korcsoportja követi. A hatvan évnél idősebbek aránya is elég jelentős: 3,8 %. Ugyanakkor a „harmincon inneniek” (a 20 évnél fiatalabbak 0,2 %-os rétegét is ideszámítva) összesen 7 %-kal képviseltetik magukat a testületekben.

A legtöbb 30 éven aluli az Agrárszövetség (25 %) és a FIDESZ/SZDSZ (10,7 %) képviselői között van. A KDNP és az MSZMP testületi tagjai között viszont egyetlen 30 év alatti „fiatal” sem szerepel. Az Agrárszövetség képviselőinek sorában kiugróan magas a 60 éves vagy annál idősebbek aránya (25 %). A függetlenek, a FIDESZ/SZDSZ, az FKGP, az MDF és az MSZP „érett” csoportját a 30–50 év közöttiek alkotják (58–75 % közötti megoszlásban). A KDNP és az MSZMP képviselőinek gerincét (67, illetve 80 %-át) a 40–60 évesek képezik.

Jelentős eltéréseket mutatnak a testületi tagok legmagasabb iskolai végzettségére vonatkozó adatok. Nincs érettségije a képviselők több mint 22 %-ának, érettségi bizonyítvánnyal rendelkezik közel 40 % és főiskolai, egyetemi diplomája van 38 %-uknak. A legtöbb legalacsonyabb iskolai végzettséggel (vagyis 8 általánossal vagy kevesebbel, szakmunkásképzővel, tanonciskolával stb.) rendelkező képviselő az FKGP, az Agrárszövetség és az MSZMP tagja vagy támogatója. Ők alkotják a pártok képviselő-testületi tagjainak 49, 37,5, illetve 30 %-át. Egyedül az Agrárszövetség, a FIDESZ/SZDSZ és az MSZP képviselői között nincsenek olyanok, akik 8 általánossal vagy kevesebbel rendelkeznek. Az Agrárszövetség, az MSZMP és a függetlenek soraiban a legmagasabb a gimnáziumi, szakközépiskolai vagy technikumi végzettséggel bírók aránya: 50–50 % és 45 %. A FIDESZ/SZDSZ testületi tagjainak kb. 54 %-a végzeti főiskolát vagy egyetemet. Ár-

nyuk nagyobb még az átlagnál az MDF, az MSZP és a KDNP képviselői között (közel 55 %, 52 %, és több mint 46 %).

Ami a megválasztott képviselők **foglalkozását, szakképzettségét** illeti, közel 2/3-uk szellemi foglalkozású. Ezek aránya az átlagosnál magasabb az MDF, az MSZP és a KDNP képviselőinél. A testületi tagok több mint 1/3-a műszaki, 14 %-a mezőgazdasági, 12 %-a pedagógiai és humán, 7-7 %-a egészségügyi és közgazdasági végzettséggel rendelkezik. Viszonylag kevés a jogi és a természettudományi képzettségűek aránya. Az átlagot meghaladó arányban vannak reprezentálva az Agrárszövetségben a műszaki, a KDNP-nél az egészségügyi, az MDF-nél a természettudományi, az MSZP-nél pedig a pedagógiai végzettségű testületi tagok.

A megye 118 településén megválasztott **polgármesterek** nemek szerinti megoszlása meglehetősen aránytalan: 101 férfi (kb. 85 %), és 17 nő (15 %). Az életkor szerinti megoszlás legnépesebb, 57 fős csoportját a „negyvenesek” alkotják. Őket a „harmincasok” 25 és az „ötvenesek” 22 fős csoportja követi. A hatvanévesek vagy fölöttiek száma 4 fő, a „huszonéveseké” pedig 3 fő. (Két polgármesterről nincs adat.)

A polgármesterek 39 %-a főiskolai, egyetemi végzettséggel rendelkezik. Az önkormányzati képviselőkhöz képest náluk kisebb a műszaki és nagyobb a jogi végzettségűek aránya.

A kérdésre választ adó (100 polgármester) több mint 6/10-e, az önkormányzati képviselőknél pedig 1/3-a vezető beosztásban dolgozott, ami feltehetően szoros összefüggésben van azzal, hogy – amint már volt róla szó – több mint 1/3-uk tanácselnök volt a választások előtt.

Ez a képviselő- és polgármestergárda került tehát a helyhatóságok élére Heves megyében az első szabad önkormányzati választások eredményeként, s kezdte meg felelősségteljes munkáját a 118 település élén.

Jegyzetek:

1. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 21. sz.
2. Prés 1990. szeptember 21. sz.
3. Heves Megyei Hírlap 1990. augusztus 31. sz.
4. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 6. sz.
5. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 5. sz.
6. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 6. sz.
7. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 7. sz.
8. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 26. sz.
9. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 19. sz.
10. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 6. sz.
11. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 14. sz.
12. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 7., 8. sz.
13. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 17. sz.
14. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 2. sz.
15. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 4. sz.
16. Prés 1990. szeptember 21. sz.
17. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 22., 25. sz.
18. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 26. sz.
19. Heves Megyei Hírlap 1990. szeptember 6., 21. sz.
20. Az országos adatokra lásd Tóth Zoltán: Önkormányzati választások, 1990. Magyarország Politikai Évkönyve. Ökonómia Alapítvány – Economix Rt. 1991. 195–206. old.
21. Prés 1990. október 5.
22. Prés 1990. október 5.
23. Heves Megyei Hírlap 1990. október 3. sz.
24. Prés 1990. október 19. sz.
25. Ennél a fejezetnél a saját számításokon túl felhasználtuk a KSH Heves Megyei Igazgatósága által 1991. július 2-án kiadott „Az önkormányzati választások Heves megyében” brossurát. Készítette: Gelsei Sándor csoportvezető. 2–5. old.